

Геркула Н.М.,
студентка 6 курсу, 1 групи, факультету
адвокатури, Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКОВОЇ ВІКТИМНОСТІ

Ключові слова: підліткова віктимність, неповнолітня особа, жертва.

Анотація. У тезах досліджується явище віктимності неповнолітніх осіб. Проаналізовано найбільш типові риси віктимної поведінки підлітка.

Анотація. В тезисах изучено явление виктимности несовершеннолетних лиц. Проанализировано наиболее типичные черты виктимного поведения подростка.

Ключевые слова: подростковая виктимность, несовершеннолетнее лицо, жертва.

Summary: the thesis examines the phenomenon of victimhood of minors. The most typical features of victim behavior of a teenager are analyzed.

Keywords: teenage victimization, underage person, victim.

Вчення віктимології говорить про взаємозв'язок поведінки постраждалої від злочинного посягання особи та скоєним щодо неї злочином. У кримінології віктимна поведінка розглядалася як антипод до злочинної поведінки. Здебільшого вона досліджувалася у контексті механізму злочинної поведінки та пом'якшуючих вини обставин [1, с.125]. Такі закономірності пояснюються тим, що особа жертви має певні соціально-демографічні, морально-психологічні, кримінально-правові якості, які так чи інакше провокують протиправну реакцію з боку злочинця. Як ми бачимо, перш, ніж стати віктимною, поведінка жертви проходить процес суб'єктив-

ної оцінки та сприйняття її деформованою свідомістю зловмисника. Досягнення віктимологічної науки дають можливість виокремити певні групи жертв, які наділені більш-менш тотожними рисами поведінки. Об'єктом мого дослідження стала підліткова віктимність.

Статистика злочинності демонструє збільшення в Україні кількості кримінальних правопорушень, що скоюються стосовно неповнолітніх осіб. Така позитивна динаміка свідчить, на жаль, про сумні факти: маргіналізація та деградація населення, погіршення якості життя громадян та зниження рівня правової культури.

Перш, ніж розпочати дослідження віктимності неповнолітніх осіб, необхідно встановити, яка саме категорія належить до неї. Як відомо, головним змістом підліткового віку є перехід від дитинства до дорослості. Цей перехід поділяється на два етапи: підлітковий вік та юність (рання та пізня). На сьогодні у психологічній, педагогічній, медичній, соціологічній та юридичній літературі визначаються різні межі підліткового віку. Найбільш типовим є таким розподіл: молодший підлітковий вік, який складає 12-13 років, середній підлітковий вік – 14-15 років та старший підлітковий вік – 16-17 років.

Головною детермінантою підліткової віктимності виступають фізична, психологічна та розумова незрілість. До негативних факторів розвитку у підлітка рис жертви можна віднести також інформаційний вакуум, поширення відео- та фотоматеріалів зі сценами насильства та жорстокості, недотримання правил особистої безпеки, легковажність та бажання «виглядати дорослим», несформованість системи цінностей. Слід зазначити, що виразними показниками дитячої та підліткової поведінки є надмірна довірливість, егоїзм, бажання привернути увагу, зацікавленість, невміння пристосовуватися до умов, беспорядність у конфліктних ситуаціях, фізична слабкість. Сукупність наведених рис закономірно створює ситуацію, за якої неповнолітні стають «легкою здобиччю» для злочинця.

Не маючи можливості в силу вікових особливостей повноцінно сформулювати ставлення до негативних явищ, усвідомити суспільну небезпеку певних діянь (вживання наркотиків, ранній сексуальний досвід, пияцтво, азартні ігри тощо), підлітки можуть

стати жертвами не тільки насильницьких злочинів, а і тих, що учиняються при застосуванні до них психологічного впливу, нав'язування, погроз.

Гостросоціальною є проблема неблагополучних сімей. Безумовно, батьківська сім'я – базовий і відповідний елемент формування свідомості особистості, тому дітям, які зростали у сім'ях людей із алкогольною залежністю, схильністю до аморального, антисоціального, маргінального, подекуди навіть злочинного способу життя, вкрай складно засвоїти позитивні установки та соціально-корисну модель поведінки [2, с. 241]. В подібних умовах типовою є ситуація, за якої неповнолітні особи, не знайшовши авторитету в родинному колі, здійснюють пошук за його межами, нерідко потрапляючи до компаній, що характеризуються асоціальною поведінкою. В свою чергу існують потенційні ризики того, що такі підлітки будуть не тільки жертвами злочину, а навіть і його учасниками.

Нерідко відсутність протидії до скоєння злочину щодо неповнолітнього пояснюється страхом підлітка. Підвищений рівень тривожності, боязливості перед незнайомими особами та нетиповими ситуаціями соціальної взаємодії певним чином паралізують здатність особи керувати своїми діями та усвідомлювати їх суспільно-небезпечне значення. Страх може бути пов'язаний із психотравмами, комплексами, фобіями, передчуттям лиха, пережитим досвідом віктимізації [3, с. 10]. Окреслена проблема в цілому характерна для будь-якої жертви кримінального правопорушення, тим не менш, уразливість неповнолітніх осіб має більш високий характер.

Завдання віктимологічної профілактики злочинів, учинюваних проти неповнолітніх, можуть бути реалізовані лише за умови забезпечення належного правового захисту дітей державою. Діти та підлітки цілком обґрунтовано належать до уразливої групи людей, саме це і пояснює потребу у підвищеній увазі до систематизації заходів щодо захисту неповнолітніх від злочинних посягань.

Не менш важливими завданнями в контексті попередження таких кримінальних правопорушень є правильне загальне та статеве виховання дітей, висвітлення правових аспектів, закладання навичок поведінки у віктимологічних ситуаціях, роз'яснення батькам

про важливість їх способу життя для подальшого формування особистості їх дитини, привернення уваги до характерних рис поведінки жертви, коли вона створює умови, що сприяють учиненню злочину та способи її уникнення.

Оскільки майбутнє держави безпосередньо залежить від прийдешніх поколінь, забезпечення здорової, благополучної середовища для зростання дітей є ледь не першочерговим завданням кожної країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головкін Б. М. Віктимна поведінка жертв злочинів // Проблеми законності. 2016. Вип. 135. С. 124-136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2016_135_15
2. Моїсеєв Є.М., Джужа О.М., Василевич В.В. та ін. Кримінологічна віктимологія: Посібник / За заг. ред. професора О.М. Джужі. – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – 416 с.
3. Головкін Б. М. Віктимність як основна категорія віктимології / Б. М. Головкін // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 20. – С. 6-13. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/golovkin_20.pdf

Науковий керівник: к.ю.н., доц. В.В. Пивоваров